

בהשגחת הבג"ץ: בעקבות בג"ץ 6494/14 גיני נ' הרבנות הראשית

מבזק הארת פסיקה זה, עוסק בעתירה שהגישו מסעדנים מירושלים נגד הפרשנות שנתנה הרבנות הראשית לישראל לסעיף 3(א) לחוק איסור הונאה בכשרות, התשמ"ג-1983, המורה כי "בעל בית אוכל לא יציג בכתב את בית האוכל ככשר, אלא אם כן ניתנה לו תעודת הכשר". העותרים השתתפו במיזם 'השגחה פרטית', המהווה חלופה למערך פיקוח הכשרות שמנהיגה הרבנות הראשית. במסגרת חברותם במיזם הציגו העותרים תעודת 'ברית הנאמנות' בבית העסק, ובשל כך קיבלו הודעת קנס בגין הפרת סעיף 3(א) לחוק. העותרים סירבו לשלם את הקנס וביקשו להישפט, ומשהזימון למשפט בושש לבוא, פנו לשר לשירותי דת שהעביר את פנייתם לטיפול היועץ המשפטי לממשלה, שם נדונה זמן רב. בהיעדר מענה, עתרו המסעדנים לבג"ץ שיורה כי הפרשנות שלפיה האיסור נוגע גם לתעודות "ברית נאמנות", אינה חוקתית.

העותרים טענו כי סעיף 3(א) לחוק בטל כיוון שהוא עומד בסתירה לחוק יסוד: חופש העיסוק, ואינו מקיים את תנאיה של פסקת ההגבלה. לשיטתם, יש לפרש את החוק כך שכאשר בית אוכל המציג את עצמו בכתב ככשר, מקפיד על דיני הכשרות עליהם הוא מצהיר, ואינו מטעה את הלקוחות באשר לטיב התעודה שברשותו, הרי שאין בכך משום הפרה של הוראת החוק. לחלופין, טענו העותרים כי יש לקבוע שהפירוש לסעיף החוק כפי שהציעה הרבנות הראשית אינו חוקתי, ועל כן בטל. העותרים הסכימו כי החוק הולם את ערכי מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית ושתכליתו ראויה, אולם סברו כי האמצעי שנבחר לשם הגשמת התכלית פוגע באופן בלתי-מידתי בחירותם לנהל ולשווק את עסקיהם כרצונם, גם כשאין במעשיהם הונאה או הטעיה של ציבור כלשהו. בנוסף, ביקשו שבית המשפט יורה על ביטול הקנסות.

הרבנות הראשית יוצגה בהליך באופן פרטי, בשל התנגדותה לפרשנות החוק שנתן היועץ המשפטי לממשלה. לשיטת היועץ המשפטי לממשלה, הואיל ומדובר באיסור פלילי יש לפרש את החוק בצמצום ולקבוע כי האיסור חל רק על השימוש במונח 'כשר' על הטיותיו, וכי התכלית היא להגן על הצרכן מהונאה באשר לזהות הגורם המכשיר והמפקח. לפיכך, כל עוד מובהר כי לא ניתן הכשר מטעם הרבנות הראשית, אין מדובר בהונאת הצרכן. מנגד, הרבנות הראשית טענה כי הפרשנויות שהציעו העותרים והיועץ המשפטי לממשלה אינן הולמות את לשון החוק. לטענת הרבנות יש להעניק לחוק פרשנות רחבה, ולאסור כל מצג המתפרש ככשרות, אם לא ניתן מטעמה. לשיטתה מטרת החוק היא להבטיח שהמוצר כשר מבחינה הלכתית-מהותית בהתאם לסטנדרטים שייקבעו על ידיה.

בג"ץ, בפסק דין שניתן מפי השופט נעם סולברג ובהסכמת המשנה לנשיאה אליקים רובינשטיין והשופט אורי שהם, דן בשתי שאלות מרכזיות. הראשונה, מהי הפרשנות

הראויה של סעיף 3(א) לחוק, והשנייה, האם סעיף 3(א) פוגע בזכות החוקתית לחופש העיסוק ועל כן יש להורות על בטלותו.

במענה לשאלה הראשונה, הפנה השופט סולברג לסעיף 2 לחוק, המורה שתעודת כשרות תינתן מטעם הרבנות הראשית או רב מקומי מטעמה, וקבע שלא ניתן לפרש את סעיף 3 במנותק ממנו. לפיכך, דחה את פרשנות העותרים החורגת לשיטתו מגבול הלשון. על מנת להכריע בין פרשנות היועץ המשפטי לממשלה לפרשנות הרבנות הראשית, תר סולברג אחר תכליתו הסובייקטיבית האובייקטיבית של החוק.

לדידו של השופט סולברג התכלית הסובייקטיבית נלמדת מההיסטוריה החקיקתית, וכוונת המחוקק הייתה להבטיח את אמתותו של מצג הכשרות הייחודי, באמצעות הקמת רגולטור מוגדר. באשר לתכלית האובייקטיבית קבע, כי בהתאם לערכי היסוד של שיטת המשפט, התכלית היא צרכנית ועל כן יש להעדיף את פרשנותו של היועץ המשפטי לממשלה, המצמצמת את הפגיעה בזכות החוקתית לחופש העיסוק. אף שהגיע לשתי תוצאות נוגדות, השופט התייחס בקצרה לטענת היועץ המשפטי לממשלה כי יש לפרש את החוק בצמצום בשל אופיו הפלילי, וקבע שכוונת המחוקק ברורה ובהירה וכי הפגיעה בחופש העיסוק מצומצמת. בדחותו את טענת היועץ המשפטי לממשלה, קבע השופט סולברג שהפירוש של הרבנות סביר יותר ומתיישב עם תכלית החוק.

במענה לשאלה השנייה פנה השופט סולברג ובחן את הפגיעה בחופש העיסוק. תחילה קבע שהפרשנות אינה שוללת את חופש העיסוק של העותרים, אלא פוגעת בצמצום באופן מימוש הזכות. לכך הוסיף שהאיסור חל רק על הצגת מצג כשרות בכתב, אך לא על הצגת מצב כשרותי בעל פה שמרכך את הפגיעה. השופט קבע כי החוק עומד בתנאי פסקה ההגבלה, ונימק זאת בכך שתכלית החוק היא מתן 'מונופול' על הכשרות לרבנות כדי למנוע הונאה או הטעיה, ושתכלית זו גוברת על הפגיעה בחופש העיסוק של העותרים ושכמותם.

באמרת אגב ביקר השופט סולברג את התנהלות מערך הכשרות הקיים, והדגיש שהתוצאה שאליה הגיע אינה מהווה מתן גושפנקה למערך הקיים.

המשנה לנשיאה רובינשטיין הצטרף לדבריו של השופט סולברג, והוסיף שלדידו אין להעדיף את פרשנות היועץ המשפטי לממשלה, כיוון שתכלית החוק היא למנוע הונאה בכשרות. מסקנתו היא כי תכלית החוק היא ש"מן הרבנות תצא תורה", ובית המשפט לא ייתן ידו לעקיפת החוק. עם זאת, נוכח הליקויים במערך ההשגחה הקיים ובשל העובדה שקיימים הליכים משפטיים בעניין זה, הגביל את תוקפו של פסק הדין לשנתיים. לעניין הפגיעה בחופש העיסוק קבע המשנה לנשיאה, כי ההגבלה אינה שוללת את חופש העיסוק בפועל.

השופט שהם הצטרף לדעת חבריו, ודחה את פרשנות העותרים ואת הטענה לפגיעה בחופש העיסוק. עם זאת, העדיף השופט שהם את פרשנותו של היועץ המשפטי לממשלה, שכן לדידו היא מגשימה את התכלית הסובייקטיבית והאובייקטיבית של

החוק. השופט שהם קבע כי התכלית הסובייקטיבית של החוק צרכנית בעיקרה: מטרתו למנוע מצב שבו צרכן טועה לחשוב שצרך מוצר כשר בהתאם להגדרת גורם המוסמך לכך. השופט שהם דחה את התכלית הלכתית-דתית שהציעו חבריו, וקבע שהדגש בחוק הוא על עצם הצגתם של מוצרי מזון הנמכרים בבתי אוכל ככשרים, ולא לוודא שהמזון שהוצג אכן כשר. אף שהסכים עם מסקנתו של השופט סולברג, שלפיה התכלית האובייקטיבית היא צרכנית לשם מניעת הונאה, הוסיף שהם כי יש בפרשנות המאפשרת להציג מצג כשרותי 'מוגבל' משקל ראוי להשקפות שונות של שומרי הכשרות. טעם נוסף שמצא בפרשנות היועץ המשפטי לממשלה, היא שזו אינה מתערבת יתר על המידה בחופש הבחירה של הצרכן, וכי היא עדיפה נוכח הליקויים במערך ההשגחה הקיים, פוגעת פחות בחופש העיסוק, וכן כיוון שהיועץ המשפטי לממשלה הוא הפרשן המוסמך של החוק. השופט שהם הצטרף לדעת המשנה לנשיאה כי יש להגביל את תוקף פסק הדין לשנתיים, כדי להגביל את התוצאה הלא רצויה לטעמו של הפרשנות שהעניקו חבריו לחוק.

בג"ץ דחה את העתירה, והגביל את תוצאת פסק הדין לשנתיים.

ד"ר אסף הרדוף מאיר את פסק הדין.

מעבר לפסק הדין ולהארת הפסיקה, בלחיצה עליהן

פסק הדין: בג"ץ 6494/14 גיני נ' הרבנות הראשית

הארה: אסף הרדוף "כשר בג"ץ: יהדות נגד יהדות, כשרות נגד נאמנות, משפט נגד שינוי"